

Kanttekeningen en berichten

Oranje-ceramik uit 1675.

E. PELINCK

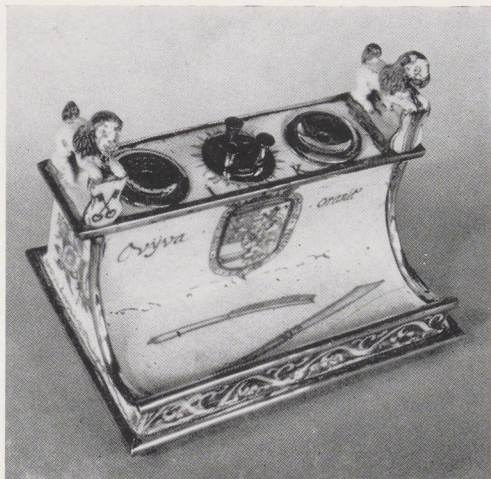
In het Gemeentemuseum te Arnhem bevindt zich een grote Delftse tabakspot ¹, welks in blauw uitgevoerde decoratie aan de ene zijde de Leidse sleutels, gevat in een ruime cartouche, vertoont en aan de andere zijde het wapen van de prins van Oranje, gehouden door een man en een vrouw (afb. 1). Boven en onder het wapen staat het volgende gedichtje:

Ick leise schipper trou
die staet hier met sijn vrou
proncke met prinse wape

Oranie ick bemin
die staet int hardt met sin
Avoe sante en wilt niet slape

Afb. 1. Delftse tabakspot, 1675, Gemeentemuseum, Arnhem

Afb. 2. Delftse inktpot, Rijksmuseum

Ter weerszijde van een sierlijke krul is het jaartal 1675 aangebracht. De letters P.I.K.B. en T.I.D.K. onder de figuren konden als volgt worden opgelost²: Pieter Jacobsz Kabouter, die reeds verscheidene jaren te Leiden knecht bij de marktschipper op Delft was, volgde deze in 1673 als zodanig op. Hij was gehuwd met Catharina (Trijn) Jansdr De Klerck. Voor dit echtpaar moet in 1675 de pot gemaakt zijn. Lang heeft Kabouter er echter niet naar mogen kijken, want reeds op 9 November 1675 werd hij in de Pieterskerk begraven.

Zijn opvolger was Jan Knotter. We zouden daar geen melding van maken, indien niet ook voor deze schipper een Delfts stuk ceramiek was vervaardigd, eveneens met het Prinsenwapen en een heilwens op het Oranjehuis. We bedoelen het bekende inktstel in het Rijksmuseum met het Leidse en het Delftse wapen en de initialen I.K. (afb. 2). Zonder twijfel mag hier uit de combinatie van de beide stadswapens met de initialen I.K. geconcludeerd worden, dat dit stuk, dat merkwaardiger wijze in een zilveren montuur gevat is en op de bodem een pen en pennemes en op de achterzijde een verdienstelijk geschilderd landschap vertoont, voor de Leidse marktschipper op Delft, Jan Knotter, gemaakt werd³.

Hoewel niet op Leiden betrekking hebbend, willen wij hier als derde in deze groep noemen een fraaie schotel in het Rijksmuseum⁴ (afb. 3). Voor een herberg, blijkens het uithangbord *dit ist Kruiplin*, reikt de waard, aangeduid als K H een roemer met een koele dronk aan een ruiter, *kertiermeester*. Binnenshuis staat voor de tapkast een lachende man, eveneens met een drinkglas, genaamd *Van der Burgb*. Een hondje, *Mars*, blaft tegen twee bedelende kinderen, *Sy voe plee poveretee* (S.v.p. pauvreté!). Rechts een schuit en in het verschiep een stadje met molens en

Afb. 3. Delftse schotel, 1675, Rijksmuseum

twee torens. Bovenaan weer het prinsenwapen met *Vijva Oranie* alsmede het volgende versje:

*Komt wilt U spoen
tot koenraet thoen
in het Kruipin getrou
drincken daer wijn
tsaem vroolick sijn
ter eeren thuis van nasou.*

Evenals bij de pot van Kabouter ook hier het jaartal 1675 met een rijke krul.

Van der Aa's Aardrijkskundig Woordenboek gaf ons de oplossing, waar deze herberg Kruipin gelegen moet hebben en wel ten Oosten van Woerden (kennelijk de stad op de achtergrond!) bij de Kamerijker sluis of wel Kruipin. Hoewel aldaar eerst in de XVIIIe eeuw een fort werd aangelegd, was deze plaats reeds in het rampjaar 1672, bij de ongelukkige manoeuvre van de Staatse troepen om Woerden te bezetten, bekend als strategisch punt⁵. Met die gebeurtenis, waarbij 's Prinsen vroegere gouverneur, Frederik van Nassau Zuilensteyn sneuvelde, zal deze schotel uiteraard niet te maken hebben gehad. Mogelijk was de wederopbouw van deze door de Fransen afgebroken huizen aanleiding tot het maken van dit bord. Koeraad 't Hoen kon te Woerden worden ge-localiseerd. Hij woonde bij zijn tweede huwelijk in 1663 op het Kerkhof, een plaats welke tijdens de Franse bezetting zwaar te lijden had. Mogelijk was de verwoesting van zijn woning aanleiding zich buiten de stad te vestigen⁶.

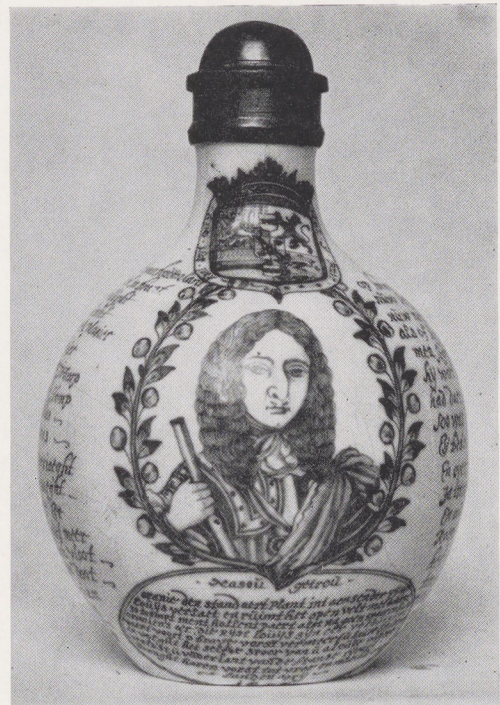
Het valt niet uit te maken, wie de Kwartiermeester of van der Burgh waren⁷.

Voorts vermelden we in dit verband nog vier kannen, allen met het wapen en het portret van Willem III, *Vijva Oranie* alsmede een gedicht met *Louwivs die trock te velt* en *Danck sij den opperbeer*.

Twee bevinden zich in de Koninklijke Musea voor Kunst en Geschiedenis te Brussel (afb. 4) (waarvan een met een wapenschild met drie vissen)⁸. De derde, destijds in de verzameling Stuart⁹, draagt de namen van Kornelis Leenderse vander Eyck en Gerrit Kornelisse vander Eyck (wel vader en zoon!) en de vierde, in het Rijksmuseum, die van Leendert Pieterse van Velse en Annetie Pouweles (afb. 5).

Tenslotte noemen we, hoewel een enigszins ander karakter hebbend, de zich eveneens in het Rijksmuseum bevindende kan (afb. 6) betreffende het ontslag van Cornelis Tromp in 1666, waarvan echter ook kan worden aangenomen, dat deze naar aanleiding van Tromps herstel in 1673 werd gemaakt. Ook hier het Prinsenvapen, waarboven *Tot 's lants welvaren wil onsen goede Godt Oranie en Tromp in langh leven sparen* en waaronder: *Langh leeft Oranie*. Voorts een zeer uitvoerig gedicht¹⁰.

Nu we dan van drie stuks de bestellers hebben kunnen identificeren en twee andere kennelijk ook voor bepaalde personen werden geleverd, rijst uitvaard de vraag: welke was de aanleiding tot deze kennelijk op Willem III gerichte uitingen en wie was (waren) de maker(s)? Wat het eerste betreft, mag gezocht worden in de richting van een ver-grote populariteit van de prins vanwege zijn successen tegen de vijand. Stilistisch gezien menen wij in ieder geval de drie eerste van deze groep aan

Afb. 4. Delftse kan, Musée du Cinquantenaire, Brussel (foto ACL)

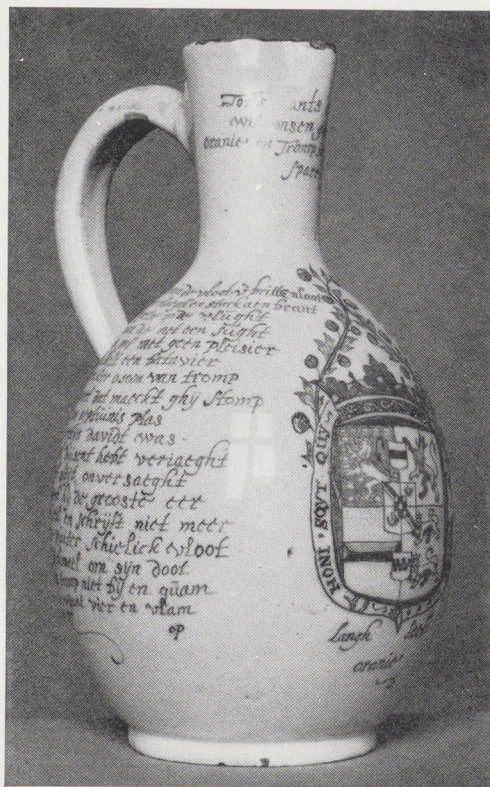
Afb. 5. Delftse kan, Rijksmuseum *MI-4350*

dezelfde plateelschilder te mogen toeschrijven en waarlijk niet alleen omdat de krullen tussen het jaartal op Kabouters pot en 't Hoens schotel geheel overeenstemmen, noch omdat het lettertype bij allen gelijk is. Het is vooral ook de manier van het tekenen der figuren en koppen, welke ons deze overtuiging geeft. Zou het een zekere van den Burgh zijn? In ieder geval is het een groep op zich zelf, waarvan zonder twijfel nog meer voorbeelden kunnen opduiken.

Het prinsengoed of Oranje-'porcelein' heeft in deze jaren nog een zekere kwaliteit, maar zakt in de bekende tegeltableaux met Willem IV en Willem V aanmerkelijk af om geheel in verval te raken met het gele, mogelijk Engelse massawerk met PWDV, Willemijntje en zelfs nog Koning Willem I.

¹⁾ Legaat Van Verschuer, Hoog 29 cm. ²⁾ Gem. archief Leiden, Dienstboek, letter T f.71 vo, 161 vo, 249 vo, 333; id. V f.67; t.z.p. Doop, trouw en begraafregisters. ³⁾ F. W. Hudig, Delfter Fayence, Abb. 96. - Knotter was een uit den Haag afkomstige warmoesier, die op de dag van de begrafenis van Kabouter bij het Leidse gerecht een rekest indient voor deze opengevallen post, 'hebbende een vrouw en 5 winneloos (niets verdienende) kinderen en alle dagen het sesde is verwachtede'. Zie huwelijk en

dopen den Haag; dienstboek Leiden V f. 67, 150, 232, 314; Y f. 148, 230, 311; Gerechtsdagb. QQ f. 166 vo; Poorterboek H. 10 Dec. 1674. - Knotter overleed in 1688. - Het zilver toont het merk F.B. ⁴⁾ Bruikleen van het K.O.G. Zie Versl. v. 's Rijksverzamelingen 1931 (deel LIV, 1932) blz. 15 met afb. ⁵⁾ Vriendelijke medeling van de Kolonel b.d. W. H. Schukking. Zie voorts o.m. Bern. Costerus, Historisch verhaal enz. (1707) blz. 173-174, 188. ⁶⁾ Coenraet Jurriaans 't Hoen, weduwnaar van Aariantje Jans van Nierop tekent aan op 4 Nov. 1663 met Zara van Penen j.d. wonende mede te Woerden. Attestatie om naar Leiden te trouwen op 22 Nov. 1663. ⁷⁾ 1 Oct. 1667 huwde te Woerden zekere Jan Willems v. d. B. Moeten we misschien denken aan een zelfportret van een der Delftse plateelschilders van deze naam? Zie: aantekeningen Van der Burg gem. archief Delft, No. 15, 223, 228, 245, 694, 755, 787. ⁸⁾ Legaat Albert Evenepoel, 1911; inv. Ev. 634 en 636. Zeer gewaardeerde mededeling van Dr. J. Helbig. ⁹⁾ Veiling Amsterdam 16 Dec. 1930, No. 407, met afb. ¹⁰⁾ Tijdschrift v. Gesch., Land- en Volkenkunde 1917, blz. 149. Geschenck van P. G. Witsen Geysbeek aan het Koninklijk Kabinet voor Zeldzaamheden te 's-Gravenhage, 6 Juli 1827.

Afb. 6. Delftse kan, Rijksmuseum *BR-NM-271*